

Pláč nad stavem národa a Církve

(Úvod k Pláči Jeremiášovu)

Kazatel 7:2-4, Deuteronomium 28:46-64

Martin Hýsek

25. listopadu 2012

V knize Kazatel nás Šalomoun vyučuje, že „*lépe jest jíti do domu zármutku, nežli jíti do domu hodování, pro dokonání každého člověka, a kdož jest živ, složí to v srdci svém. Lepší jest horlení nežli smích; nebo zuřivá tvář polepšuje srdce. Srdce moudrých v domě zármutku, ale srdce bláznů v domě veselí.*“ (**Kaz. 7:2-4**) Kniha Pláč nás skutečně vede do domu zármutku, ale obsahuje i vzácná povzbuzení. Matthew Henry o tom píše, že o Písmu skutečně platí slova Pána Ježíše: „*Pískali jsme vám, a neskákali jste; žalostně jsme naříkali vám, a neplakali jste.*“ (Lk. 7:32) V Žalmech najdeme mnohé radostné a oslavné písně, a v Pláči (i když nejen v něm) čteme o žalostném nařikání.

Dnes se nebudeme ještě zabývat textem této nedlouhé knihy, bude to jen úvod ke knize, zejména se zaměříme na historické pozadí knihy. Nejdřív ovšem pár základních informací o knize samotné. Pláč Jeremiášův je elegií, žalozpěvem nad padlým a zničeným Jeruzalémem v roce 587 př. Kr. I když to není výslovně napsáno, vnější i vnitřní důkazy hovoří o Jeremiášově autorství. Židovská rabínská tradice knihu Jeremiášovi vždy přisuzovala a i jazykově jsou zde mnohé podobnosti. Komentátoři se obecně shodují, že o prorokově autorství není pochyb. Napovídají tomu i některé verše, např. Pl. 3:14 - „*Jsem v posměchu se vším lidem svým, a písničkou jejich přes celý den,*“ což porovnejme s Jr. 20:7 - „*Namlouvals mne, Hospodine, a dalť jsem se přemluvití; silnějšís byl nežli já, protože zmocnils se mne. Jsem v posměchu každý den, každý se mi posmívá.*“

Podle židovské tradice se po pádu Jeruzaléma Jeremiáš uchýlil do jeskyně blízko hlavní jeruzalémské brány a tam knihu napsal, ale biblický záznam o tom nemáme. Někteří si mysleli, že Pláč je žalozpěvem na krále Joziáše – viz **2. Par. 35:25**, ale vzhledem k tomu, že se celá kniha týká zkázy města a ne smrti jedné osoby, je to takřka vyloučené. V tomto verši ale vidíme, že Jeremiášovi nebylo psaní žalozpěvů cizí a opět zde máme silný ukazatel na Jeremiášovo autorství.

Kapitoly a verše v Bibli nejsou součástí původních rukopisů, byly přidány ve středověku. Jelikož je dělali omylní lidé, občas se může stát, že text není rozdělen úplně nejlépe a někdy by bylo vhodnější přiřadit úvod kapitoly na konec kapitoly předchozí. Nicméně v případě Pláče si můžeme být jisti, že jsou kapitoly a verše přiřazeny dobře. Pláč tvoří pět básní (každá odpovídá kapitole), i když by bylo možná vhodnější je nazvat 5 slokami nebo strofami, protože to celé tvoří samozřejmě jednotný celek, není to jako 5 Žalmů, které stojí každý sám za sebe. Básně mají navíc ustálenou formu, tzv. akrostich, což znamená, že každý verš začíná písmenem hebrejské abecedy, kterých je 22 (podobná forma se vyskytuje i u některých Žalmů). Takže první verš začíná písmenem *alef*,

druhý písmenem *bet*, třetí *gimel*, čtvrtý *dalet* atd. Nemusí v tom být nic tajemného, jak píše Matthew Poole, tato forma mohla být použita hlavně proto, aby pomohla židovskému čtenáři si básně lépe zapamatovat. Výjimku tvoří 3. kapitola, kde počátečními písmeny abecedy začínají vždy 3 verše, takže 3x *alef*, 3x *bet* atd. V 5. kapitole, i když je rozdělena stále na 22 veršů, se tento akrostich už nevyskytuje. Někteří si proto myslí, že tuto báseň napsal Jeremiáš později, když už byl v Egyptě, ale to není nijak podstatné.

Abychom příště lépe rozuměli, o čem prorok píše, připomeneme si dnes svatou historii, která popisuje příčiny a průběh pádu a dobytí Jeruzaléma, a to zejména skrze Jeremiášův život a službu. Prorok totiž předem varoval Judsko, že tato katastrofa na něj přijde. Nejprve se ovšem vraťme k Mojžíšovu zákonu – **Dt. 28:46-64**. Ačkoliv Jeremiáš dostával poselství o soudu, která měl vyřídit judskému lidu, přímo od Hospodina, je důležité si uvědomit, že pro Izraelity tato poselství o přicházejícím soudu skrze cizí národ a o vyhnanství nebyla radikálně nová, něco, co do té doby nikdy neslyšeli a s čím se nikdy předtím nesetkali. V Mojžíšově zákoně Pán Bůh lid předem varoval, že nebudou-li Jej poslouchat, pošle ho do vyhnanství, a v 31. kapitole čteme, že Mojžíšovi předem zjevil, že Izrael skutečně nebude přikázání poslušen a přijdou na ně všechny tyto tresty, což Mojžíš i lidu oznámil. (Dt. 31:29)

Jeremiáš byl jedním z poslů tohoto soudu. Prorokovat začal již jako mladík a hlásal slovo Boží přes 40 let – většinou o soudu, i když samozřejmě i o pokání, milosti a Mesiáši (to např. k. 23). V té době král Joziáš začal očišťovat Judu od výsostí, hájů, rytin a slitin (2. Par. 34:3). O pár let později dokonce našli v té době už ztracenou knihu Mojžíšova zákona (jednalo se o celou Tóru) a začala velká reforma. V té době čteme u Jeremiáše: „*Potom řekl mi Hospodin: „Ohlašuj všechna slova tato po městech Judských, a po ulicích Jeruzalémských, řka: Slyšte slova smlouvy této, a číňte je.“* (Jr. 11:6) Do té doby se pravděpodobně zdržoval nejvíce v domovském Anatonu a do Jeruzaléma přicházel jen občas vyřídit Boží zvěst (napovídá tomu i fakt, že po nalezení knihy Zákona hledal král Joziáš radu u prorokyně Chuldy a ne u Jeremiáše – mimochodem, Chuldin manžel byl dost možná Jeremiášův strýc). Jeho blízcí a příbuzní však nesnesli ryzí slovo z Jeremiášových úst a proto pro jejich odpor a pronásledování odešel Jeremiáš do Jeruzaléma (**Jr. 11:19-21**).

V této době obnovy, rozvrazení a panování dobrého krále Joziáše, který se skutečně snažil vrátit k stezkám starým a následoval Hospodina celým srdcem, bychom možná řekli, že úvodní Jeremiášova proroctví o soudu skrze národy byla přestřelená. Vždyť se věci obracely k lepšímu. Jeremiáš ale viděl dál a chápal, že v národě, v srdcích lidí stále zůstávalo modlářství a odpadlictví, že neučinili pravé pokání a že dobrý král Joziáš zkázu jen oddálil, ale sám ji nedokázal odvrátit.

Po králi Joziášovi nastoupil na trůn jeho syn Joachaz (v Jr. 22:11 je nazýván též Sallum, „ten, komu je odplaceno/kompenzováno“), ale vládl jen 3 měsíce, byl bezbožník a faraon Nécho ho

porazil, odvedl do Egypta, a nastolil na judský trůn jeho (staršího) bratra Eliakima, jemuž změnil jméno na Joakim (aby to nebylo tak jednoduché, KJV píše jejich jména ještě trochu jinak). Ten vládl 11 let, a byl to špatný král. Stavěl dům svůj s útiskem, a paláce své s křivdou, bližního svého v službu podroboval darmo, mzdy pak jeho nedával jemu; říkal: „Vystavím sobě dům veliký a paláce prostranné,“ prolamoval sobě okna, a tafloval cedrovím, a maloval barvou. (Jr. 22:13-14)

V době jeho vlády se opět rozbujelo modlářství smíchané s pravou bohoslužbou. Jeremiáš proto veřejně v Jeruzalémě prohlašoval, že neobráti-li se, na město a chrám přijde zkáza. To se však nelíbilo zejména kněžím, kteří ho za to chtěli zabít; nestalo se tak na přímluvu knížat a šlechticů. (Jr. 26) Kněží spoléhali na to, že Izraelité jsou vyvoleným národem a na bohoslužbu a chrám, a přes varování v Mojžíšově zákoně nevěřili, že by Pán Bůh dopustil na Izrael vyhnanství a že by dovolil chrám zničit. (viz **Jr. 7:3-4**) Joakim si z Jeremiášových proroctví také příliš nedělal – naopak, když před ním četli jeho proroctví, klidně je spálil. (Jr. 36:22-25) Jeremiáš také na počátku vlády vyzýval krále Joakima, aby se poddal králi Nabuchodonozorovi, protože sám Hospodin mu dal všechny národy, aby jim vládl. Judský král však raději spoléhal na pomoc faraona Nécho, který ho dosadil na trůn. Nicméně Nabuchodonozor faraona Nécho porazil v bitvě, jak Jeremiáš prorokoval (Jr. 46:2) a následně si podmanil i Joakima, který mu pak odváděl poplatky. (2. Kr. 24:1) V té době byl do Babylona odveden Daniel se svými druhy a odvezeno nádobí z domu Božího; byl to rok cca 606 nebo 605 př. Kr.

Joakim nějakou dobu odváděl poplatky, posléze se ovšem vůči Nabuchodonozorovi vzbouřil a přestal platit. Babylonský král na něj tedy poslal své armády, které ho porazili, a jak píše Fausset, dost možná ho zabili vlastní poddaní a vyvrhli ho ven za hradby (podle proroctví Jeremiáše – Jr. 22:18-19), aby si naklonili nájezdníky; nebyl proto ani pohřben (tomu neprotiřečí ani 2. Kr. 24:6, kde se mluví prostě o smrti, a ne o pohřbu). Po jeho smrti nastoupil na trůn Joachin, nazývaný také Jekoniáš nebo zkráceně Koniáš. Vládnul jen velice krátce, 3 měsíce a 10 dnů. Jelikož byl bezbožník jako jeho otec, Hospodin na něj podle Jeremiášových slov přivedl Nabuchodonozora (**Jr. 22:24-27**), který Jeruzalém oblehl, dobyl, vystěhoval elitu národa do zajetí a nastolil na trůn Joachinova strýce Mataniáše, kterému dal jméno Sedechiáš, pod kterým ho většinou známe; v Judsku zůstali jen chudí lidé. (**2. Kr. 24:8-17**) Po mnoha letech v zajetí král Evilmerodach Joachina povýšil a dal mu místo mezi jeho knížaty. Davidovská linie se proto skrze něho zachovala i přes babylonské zajetí a mezi jeho potomky byl Zerubábel a o mnoho let později i Pán Ježíš.

Král Sedechiáš nebyl o mnoho lepší než jeho předchůdci. Činil to, což jest zlého před očima Hospodinovýmá, všechno tak, jakž byl dělal Joakim. (2. Kr. 24:19) Jeremiáš ho varoval, aby se podřídil babylonskému králi, protože město bude vypáleno, ale on radši naslouchal lživým prorokům, kteří mu tvrdili, že Pán Bůh brzy navrátí nádoby do Božího domu, a vůči Nabuchodonozorovi se vzbouřil a přestal platit dávky. Nechal posléze Jeremiáše zavřít do vězení;

tajně se s ním však radil a doptával na Boží slovo. Jeremiáš mu řekl, že bude vydán v ruku babylonského krále. Potom nějakou dobu pobýval prorok na nádvoří. Jelikož hlásal, že přežije jen ten, kdo se vydá dobrovolně v ruku Kaldejských a že ostatní ve městě pomrou, povolil slabý král Sedechiáš knížatům, aby Jeremiáše hodili do jámy s blátem, kde by utonul, zachránil ho však věrný Ebedmelech.

Přes všechna další varování Sedechiáš Jeremiáše neposlechnul, proto se naplnilo slovo Hospodinovo, Nabuchodonozor přitáhl k Jeruzalému a obléhal jej rok a půl, takže byl ve městě velký hlad. Když byly hradby prolomeny, pokusil se král utéci, ale byl chycen, přiveden před Nabuchodonozora, před jeho očima byli povražděni jeho synové a on sám byl ihned poté oslepen a dán do vězení. (Jr. 52:1-11) Chrám byl vypálen, hradby zbořeny odvedl většinu zbylého lidu a přivedl do Judska lid jiný.

V Judsku byl ustaven nový správce (již ne král) Godoliáš. Jeremiášovi udělil babylonský král svobodu. Poté můžeme ještě číst, jak se někteří spikli proti Godoliášovi a zabili ho. Lid se bál odvety Nabuchodonozora a ptal se Jeremiáše, co mají dělat. Přes výslovné varování, aby neodcházeli do Egypta, se ovšem vzbouřil proti Božímu slovu a šel do Egypta, protože si myslel, že se bude mít dobře a bude mít dost jídla. Jeremiáše zvali násilím s sebou. V Egyptě mu pak řekli, že dokud obětovali královně nebes (v kraličtině „*tvor nebeský*“ - dost možná se jednalo o měsíc nebo obecně nebeská tělesa), bylo vše v pořádku a měli se dobře, a jen co přestali, přišla nouze a pád Jeruzaléma. (Jr. 44:16-19) Vskutku, jak je bezbožný člověk schopen všechno úplně převrátit! Hospodin jim však určil zkázu.

Je to skutečně tragický příběh. Přes možná nadějně začátky za dob Joziášových zde končí izraelský národ velmi smutně, a ti, co byli odvedeni do Babylona v první vlně, nakonec dopadli ještě nejlíp; Pán Bůh je skrze Ezechiele i skrze dopis Jeremiáše (Jr. 29) ujistil, že je ani ve vyhnanství neopustí. Lidé, co zůstávali v Jeruzalémě za dob Sedechiáše, si mysleli, že ti v zajetí byli ti nejhorší hříšníci, které Pán Bůh trestal, a že oni jsou ti dobří, které Hospodin zanechal, a mají Jeho přízeň; ve skutečnosti tomu bylo přesně naopak. Čím déle kdo zůstával v Jeruzalémě, tím hůře dopadl. Jak významně nás zde svatá historie učí, že spása leží mimo tábor, mimo hradby.

Doufám, že jsme vnímali, jak těžká byla služba a život Jeremiášův a v jak těžké a bezbožné době žil. Hlásal Boží slovo skoro sám, s minimální podporou (stál za ním jen písař Báruch a pár dalších), a měl ohromnou opozici kněží, falešných proroků a knížat i králů. Prakticky nikdo ho neposlechnul, a ačkoliv hlásal o pokání a soudu 40 let, lid se neobrátil. Jak velkým zklamáním musel být pro něj vývoj událostí. V Pláči však můžeme nahlédnout do prorokova srdce. Pro člověka by v takové situaci bylo přirozené, kdyby se po pádu Jeruzaléma obrátil proti nevěrnému lidu - „Dobře vám tak, já vás varoval, to máte za to, že jste neposlechli, já vám to říkal, snězte si, co jste si nadrobili.“ Jeremiáš však ve svém žalozpěvu ukazuje, že si zkázu svého lidu nikdy nepřál a že v

něm nebyla žádná hořkost vůči nevděčným Izraelitům, kteří jej ignorovali a osnovali vůči němu mnohokrát zlo. Nepřál si totiž nic jiného, než aby učinili pokání a opustili své zlé stezky. Ukazuje to skutečně Duchem svatým proměněné srdce; je v tom i předobrazem, typem Pána Ježíše. Vzpomeňme na to, jak hořce náš Spasitel plakal nad židovským národem při vjezdu do Jeruzaléma. **(Lk. 19:41-44)** Dobře věděl, co s Ním za pár dní udělají, jak budou ti, co dnes volali „Hosana!“ volat „Ukřižuj!“ ale neměl v srdci žádnou zlost nebo pomstu, jen hlubokou lítost a zarmoucené srdce nad tím, že se Jeho lid řítí do záhuby, kterou si sám vybral. Stejnou věc uvidíme i v Pláči Jeremiášovu.

Hlásat Boží slovo v čistotě a pravdě odpadlému lidu Božímu není nic jednoduchého a naděje - alespoň po lidsku - nejsou nijak velké. Přesto bychom neměli mít v srdci žádnou hořkost, jsme-li odmítáni a tupeni, ale lítost nad těmi lidmi, kteří si nedají říci, protože víme, kde takoví skončí. Cítíme skutečně takovou lítost jako Jeremiáš nad bídým stavem našeho národa, ve kterém kdysi Pán Bůh tak mocně jednal, a dnes je jedním z nejateističtějších v Evropě i na světě? Krvácí nám srdce nad zdejší Církví, která byla v posledních desetiletích tak svedena novým evangelikalismem? Tento zármutek by neměl zničit a překrýt naši radost v Pánu Ježíši, neboť jsme vyzýváni, abychom se radovali v Pánu vždycky (Fp. 4:4), ale jsou chvíle a doby, kdy je pláč nad stavem národa a církve skutečně na místě. Buďme jako Jeremiáš, jak ve věrnosti hlásání Božího slova, tak v jeho postoji vůči těm, kterým kázal. Amen.